

UDK 266.5 "1933–1939"(497.5)

Izvorni znanstveni članak

BOŽIDAR MAGOVAC, *SELJAČKI SVIJET* (1933.–1939.) I KATOLIČKE TEME

Zdenko RADELIĆ, Zagreb

Autor prikazuje polemike između Seljačkog svijeta, pod uredništvom Božidara Magovca, uglednog pristaše Hrvatske seljačke stranke i publicista, i novina naglašene katoličke orijentacije, među kojima se posebno isticala Hrvatska straža. Sukobi su doticali rubna područja religioznog života i nisu imali većeg odjeka u široj javnosti, ali su dobar pokazatelj ozračja političkog života 30-ih godina u Hrvatskoj, napose napetosti između nekih političkih krugova pod utjecajem seljačke ideologije braće Radića i katoličkih intelektualaca okupljenih oko glasila Hrvatska straža, ali i Katoličkog tjednika te Katoličkog lista.

Božidar Magovac bio je političar, publicist, novinar, prevoditelj i pjesnik.¹ Rodio se 13. listopada 1908. u Zagrebu. Po ocu Jovanu Magovcu bio je podrijetlom iz Žumberka.² Obitelj je živjela u Zagrebu, Petrinji i Karlovcu. Mladi je Božidar odrastao u obiteljskom ozračju u kojem su načela o pravdi, istini i poštenju nadrasla svoju vanjsku formu zadovoljavanja nužnih društvenih normi. Opća ljudska načela, iskazana u učenju katoličke vjere, kojoj je pripadao kao član njezina grkokatoličkog krila, bila su mu glavno mjerilo djelovanja. Od rane mladosti ta su mjerila dobila političke iskaze prihvaćanjem nauka braće Ante i Stjepana Radića. Moralni stupovi Magovčeva života, na koje se neprestano pozivao u svojim mladenačkim pjesničkim pokušajima i u političkom djelovanju, bili su seljaštvo, socijalna pravda, republikanstvo, hrvatstvo i vjera. Tvrdoglav u obrani svojih vjerskih i političkih načela ipak nije bio isključiv prema poklonicima drugih vjera, ni prema ateistima, kao uostalom ni prema pripadnicima drugih nacija ni pristašama drugih stranaka.

Magovac će postati sljedbenik vođe Hrvatske seljačke stranke (HSS) Stjepana Radića, koji mu je do kraja života ostao njegov životni putokaz i politički idol. Dobra ilustracija Magovčeva oduševljenja učenjem i politikom braće Radića jest njegova pjesma *Veljače*

¹ Više o životu i političkom djelovanju Božidara Magovca vidi u: Z. RADELIĆ, *Božidar Magovac. S Radićem između Mačeka i Hebranga*, Zagreb, Dom i svijet, Hrvatski institut za povijest, 1999.

² Arhiv HAZU (dalje: AHAZU), RO Božidar Magovac, VII., Krstni list, 12. 6. 1945.

baš osmoga, napisana u povodu izbora za Narodnu skupštinu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 8. veljače 1925. i u očekivanju izborne pobjede. Uredništvo *Slobodnog doma* pjesmu je objavilo na prvoj stranici. U njoj je sedamnaestogodišnji Magovac sažeo svoje shvaćanje hrvatske seljačke ideologije i mladenački idealizam koji je graničio s naivnošću. Pjesma sadrži sve elemente koji su bili uobičajeni u seljačkoj literaturi onoga vremena: osim obožavanja Stjepana Radića, kao vođe hrvatskih seljaka, ističe se vjera u Boga, slavljenje porobljenog i poniženog seljaka, poziv na seljačku slogu, socijalna nota uperena protiv »gospode«, te zahtjevi za nacionalnom slobodom Hrvata i uspostavom republike.³ I kasnije sve pjesme, prožete hrvatskim nacionalnim duhom i pozivanjem na hrvatsku državu, posvećuje seljaštvu, a posebno mjesto u njima ima, dakako, Stjepan Radić.

Magovac se 1926. kao osamnaestogodišnjak javlja prvim političkim tekstom »Mirno i odvažno svomu cilju – seljačkoj državi« u *Domu*. Seljaštvo, kojeg s obzirom na brojnost poistovjećuje s narodom, suprotstavlja gospodi, koju napada da, kako »već samo ime kaže«, drugima gospodare. Seljaštvo, smatrao je Magovac, za razliku od gospode, po naravi samoj ne može biti toliko pokvareno. Ipak, upozorava on, postoje narodi, koje je njihova gospoda tako »prosvijetlila« da gospodare drugim narodima. Nema dvojbe da je time ukazivao na položaj u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i na politiku uzdizanja srpstva na račun drugih naroda. Držao je da treba na izborima zadobiti većinu, izabrati seljački sabor i seljačku vladu. U vjeri da će seljaštvo preuzeti upravu nad državom, pozivao se na snagu četiri milijuna seljaka, uz pomoć, kako je naglasio, srpske i slovenske braće.⁴

Kao perspektivan intelektualac uspio se nametnuti uredništvima glasila HSS-a i novina bliskih stranci. Potkraj 20-ih član je redakcija *Doma*, *Narodnog vala* i *Seljačke prosvjete*. Uz rad u Seljačkoj slozi, potpuno se posvetio novinarskoj i publicističkoj djelatnosti te prevođenju. Iako tek dvadesetogodišnjak, pratio je ugledne stranačke prvake i držao govore na skupovima, a posebno nakon atentata na hrvatske zastupnike u Narodnoj skupštini Kraljevine SHS 20. lipnja 1928. Štoviše, dr. Vladko Maček, vođa HSS-a, bio mu je vjenčani kum.⁵

Pratio je političko stanje u Europi, napose rad komunističkih i fašističkih stranaka. Nije krio simpatije za reformističko socijalističko krilo radničkog pokreta.⁶ Komunističku je ideju odbacio, povezujući je s rušenjem, pljačkom, militarizmom, nepomirljivošću i fanatizmom. Preveo je nekoliko tekstova o seljaštvu s njemačkog i engleskog što je prethodilo opsežnijem uredničkom poslu za potrebe svojih budućih časopisa.

Kao dvadesetdvogodišnjak 1930. pokrenuo je svoj prvi list *Zlatni klas*, ali ga je zbog cenzure nakon zabrane drugog broja obustavio.⁷ Problemi s kojima se suočio nisu ga obeshrabрили. Potkraj 1932. započeo je pripreme za izdavanje novog časopisa pod nazivom *Se-*

³ »Veljače baš osmoga«, *Slobodni dom*, Zagreb, 10. 12. 1924.

⁴ »Mirno i odvažno svomu cilju – seljačkoj državi«, *Dom*, Zagreb, 2. 6. 1926.

⁵ AHAZU, RO B. Magovac, VII.

⁶ »Jezgra Englezke za svjetski mir. Jedinostveni radnički pokret«, *Dom*, Zagreb, 20. 2. 1929.; »MacDonald«, *Dom*, Zagreb, 17. 7. 1929.

⁷ AHAZU, RO B. Magovac, III.

ljački svijet.⁸ Prvi broj izašao je siječnja 1933., a izlazio je sve do 1939. Magovac je bio i izdavač i urednik.

Okupio je više od pedeset suradnika i dopisnika, a od poznatijih imena hrvatske političke i kulturne javnosti, i to uglavnom iz kruga pristaša HSS-a. S člancima, pjesmama i prozom surađivali su i Mate Balota, Milica Devčić-Radić, Rudolf Herceg, dr. Tomo Jančiković, Rudolf Matz, Mara Matočec, Ive Mihovilović i Mihovil Pavlek-Miškina. Ipak, stalni suradnici bili su uglavnom neafirmirani seljaci-dopisnici i književni amateri.

Većina članaka bila je posvećena seljaštvu, a svima je bilo zajedničko pozivanje na ideologiju braće Radića. Osim o položaju i ulozi seljačkog staleža, mnogi prilozi donosili su savjete stručnjaka za poboljšanje seljačke proizvodnje. Magovac je nastojao informirati čitatelje o političkim i gospodarskim odnosima u domovini i u svijetu i djelovati prosvjetiteljski. Iz broja u broj uporno je objašnjavao političke prilike, gospodarska kretanja i manje poznate pojmove i tuđice. Svoj je urednički program objasnio u uvodniku prvog broja. Pod naslovom »Ovako mislimo« naglasio je da ne želi poučavati, nego služiti narodu, zapravo seljaštvu, koje, kako je istaknuo, čini većinu.⁹

Osim prevladavajuće seljačke tematike Magovac se pokatkad u nekim svojim člancima, kao i člancima svojih suradnika, bavio i nekim pitanjima vjere i Katoličke Crkve, pa je nerijetko izazivao reakcije glasila koja su imala naglašeniju katoličku orijentaciju. Prigovarali su mu da *Seljački svijet* vrijeđa vjerske osjećaje naroda i da ne poznaje kršćanski nauk.

Najčešće je na napise *Seljačkog svijeta* i Magovca odgovarala *Hrvatska straža*, koju su uređivali Ivo Bogdan i Ivan Degrel. Reagirala je već na prvi broj *Seljačkog svijeta* člankom »Neduhovitosti 'malog sveznadara'«, koristeći u naslovu naziv rubrike u kojoj je Magovac tumačio tuđice.¹⁰ Napadajući Radićevu ideologiju, koja počiva na temeljnoj zasladi da je seljaštvo jedini stvaratelj narodne kulture, a da je kultura istovjetna s onim što stvara seljaštvo, koje je, pak, istovjetno s narodom, a da je građanstvo samo negacija seljačke kulture, upozorava da je *Seljački svijet* dio istoga kruga. Ističe promašenost teze prema kojoj se seljaštvu može samo služiti, jer je ono tobože »sve i sva«, izvor i stvaratelj kulture, zbog čega, opet, nitko nema pravo biti tumač toga seljaštva, nego bi, kako se naglašava, prema Magovčevoj logici, trebalo seljaštvo samo poučavati i tumačiti sebe otuđenoj inteligenciji, koja se odvojila od naroda i narodnog duha. A ako, piše *Hrvatska straža*, Magovac ipak misli da inteligencija može nešto podučiti seljaka, neka, u skladu s tim, odustane od svoje temeljne zaslade o nepokvarenom seljaštvu i pokvarenoj inteligenciji. Autor zaključuje da gradska inteligencija može nešto dati seljaštvu, a ne samo interpretirati njegovo stvaralaštvo, a da to ne mora biti izraz tuđinske kulture, nego narodne, ali koju nije stvorio seljak. Samim time, završava svoju misao autor članka, što pokreće takav list, Magovac priznaje da seljak nije jedini izvor kulture.

Nepotpisani autor priloga reagira i na neke, prema njemu, uvrede na račun kršćanske vjere i svećeničkog staleža. Spominje dva primjera, kako ironično dodaje, »iz riznice se-

⁸ *Obzor* je bio zagrebački dnevnik. Odgovorni urednik bio je Rudolf Maixner.

⁹ »Ovako mislimo«, *Seljački svijet*, Zagreb, 1933., 1.

¹⁰ *Hrvatska straža*, dnevnik iz Zagreba. Urednik Ivo Bogdan.

ljačkog znanja«. U jednome Magovac, tumačeći značenje imena Adam, završava opis dvojmom »ako se Mojsijeva knjiga ne vara«, čime, zapravo, sugerira *Hrvatska straža*, iznosi sumnju u istinitost temelja kršćanskog nauka. Ne bi li dokazala Magovčevu nekompetentnost, ističe i njegovo tumačenje opisa latinskog izraza »ad majorem Dei gloriam« kao dijela crkvenog obreda, gdje ističe njegove riječi da je to izraz koji svećenici »rado« rabe »naročito pri zdravici«. Članak završava opaskom da su to neuspjele šale na račun kršćanske vjere i svećenika, a da selo ne treba »ovakva znanja i prosvjete« jer je ono sačuvalo tisućugodišnju kršćansku kulturu, a da bi se »ovakvi 'interpretatori'« zbilja »imali čemu naučiti od seljaka«. ¹¹

Već sutradan *Hrvatska straža* objavila je novi napad. U članku »Pogibeljne zablude« ponovo se obrušuje na Magovčev uvodnik *Seljačkog svijeta*. Misao da je seljački svijet izvor svega što je istinito, dobro i lijepo, a da je pojam seljaštva istovjetan pojmu nacije, autor članka odlučno odbacuje jer da takve ideje vode razbijanju jedinstvenosti nacije i pogoduju internacionalizmu na osnovi staleških načela. Poziva se i na članak »Što danas pjeva narod u Kini« i napada Magovca da zastupa tezu o većoj bliskosti hrvatskih prema kineskim, ruskim i drugim seljacima, nego prema hrvatskim obrtnicima, trgovcima i inteligenciji, koji su, tobože, poprimili tuđinsku kulturu i koji izrabljuju hrvatskog seljaka. Autor posprdno primjećuje da ako su seljaštvo i nacija istovjetni pojmovi, nema zapreke da se ostvari svjetska seljačka država Pangeja, u kojoj bi bili zaštićeni seljački interesi, a pošto je seljaštvo isto što i nacija, i nacionalni. Autor naglašava kako je istina da je seljaštvo biološki najzdraviji element, najbolji čuvar tradicija i najodaniji Crkvi, ali da ne treba od njega praviti idola i mistični izvor znanja i umijeća. Optužuje Magovca, ali i neke druge pisce, ne imenujući ih, da proglašavaju seljaštvo božanstvom samo zato da bi oni mogli biti jedini njegovi ovlašteni tumači, proroci i svećenici te se na taj način nametnuti kao vođe i osigurati si monopol seljačkih prosvjetitelja, učitelja i vođa. ¹²

U prosinačkom broju 1935. lista *Seljački svijet* Magovac je u rubrici *Viestnik Seljačke Sloge* objavio vijest »Matija Gubec, dr. Maček i nadbiskup Stepinac«. U tekstu je namjeravao razjasniti nespornosti oko planova za izgradnju Meštrovićeva spomenika Matiji Gupcu, ali i oko pokroviteljstva vođe HSS-a dr. Vladka Mačeka i nadbiskupa koadjutora dr. Alojzija Stepinca nad tom akcijom. Sporne su bile tvrdnje Rudolfa Hercega, tajnika Seljačke sloge, kulturno-prosvjetne organizacije HSS-a, i Magovčeva suradnika, koji se zalagao da bi u organizaciji oko izgradnje spomenika smjeli sudjelovati samo sudionici hrvatskoga seljačkog pokreta. Osim što je bio protiv toga da se spomenik gradi mimo organizacije Seljačke sloge, u javnosti se pročulo da je on protiv toga da Maček sudjeluje u bilo kakvom odboru za podizanje spomenika u društvu s nadbiskupom Stepincem. Magovac je komentar zaključio riječima da je vijest o Mačkovu i Stepinčevu pokroviteljstvu objavljena bez njihova znanja, a da je Maček zaista protivnik svakom pokroviteljstvu, a Stepinac samo ovome nad Gupčevim spomenikom. Osim toga, završava Magovac članak, hrvatski seljački pokret razvijat će se i dalje prema učenju braće Radića, a da Stepin-

¹¹ »Neduhovitosti 'malog sveznadara'«, *Hrvatska straža*, Zagreb, 11. 1. 1933.

¹² »Neduhovitosti 'malog sveznadara'«, *Hrvatska straža*, Zagreb, 11. 1. 1933.; »Pogibeljne zablude«, *Hrvatska straža*, Zagreb, 12. 1. 1933.

nac »ima dosta duhovnoga posla kao nadbiskup – čuvajući dogme i vjerske istine«. Međutim, Magovac je propustio komentirati i druge optužbe npr. da je Herceg proglasio Stepinca i stvarnim, a ne samo formalnim nasljednikom biskupa Draškovića, koji je Gupca kao biskup osudio, a kao ban »dao živa ispeći«.

U istom broju Magovac je objavio i vijest da Crkva u Italiji blagoslivlja oružje, ali i članak pokojnog Stjepana Radića, u kojem se predsjednik HSS-a zalagao da seljaci sami biraju župnika i da se crkvena uprava uredi prema seljačkim zahtjevima.¹³

Na takve tvrdnje i vijesti *Seljačkog svijeta* žestoko je reagirala *Hrvatska straža* 8. siječnja 1936. Upoznala je čitateljstvo da Herceg vrijeđa Stepinca i da mu poručuje »neka se mani seljačkog pokreta, koji je svjetovan«. Upozorava da se ne može uspoređivati nadbiskupa koadjutora dr. Stepinca s Draškovićem koji je i kao grof i kao biskup bio feudalac, što Stepinac nije, pa se ne može ni formalno ni stvarno smatrati, u odnosu prema seljaštvu, da je on Draškovićev nasljednik. Stepinac mora čuvati dogme i vjerske istine, a, ističe *Hrvatska straža*, *Seljački svijet* piše »neumjesno i skandalozno« i izravno protiv »crkvene nauke«. Njegove tvrdnje i zahtjeve *Hrvatska straža* odbacuje kao pozive na kršenje hijerarhijskog uređenja Crkve i kanonskog prava, te uvrede Crkve i Boga.¹⁴

Već sutradan *Hrvatska straža* ponavlja osvrt na teze *Seljačkog svijeta*. Napose u vezi s tobožnjim blagoslivljanjem oružja naglašava da je to »grdna laž« koju šire »marksisti i masoni« kako bi optužili Crkvu da odobrava »ratno klanje«. Tako govore i pišu, nastavlja *Hrvatska straža*, oni koji su ne samo neprijatelji Crkve nego i hrvatskog naroda. Kao još veća blasfemija ocijenjen je stav *Seljačkog svijeta* da treba čekati »što će Bog na to reći«. Autor smatra da tako mogu pisati samo oni koji ne vjeruju u Boga, štoviše, oni koji ga mrze, a to su bezbožnici. Zbog takvih, piše *Hrvatska straža*, Stepinac nema samo brigu oko redovitih crkvenih poslova, njezina moralnog i materijalnog stanja, nego se mora posvetiti i takvim pojavama kao što su ispadi Rudolfa Hercega i *Seljačkog svijeta*.¹⁵

Nove nesporazume izazvala je neobična akcija koju je 1936. poduzela Seljačka sloga u povodu proslave rođendana braće Radića. Pozvala je sve sljedbenike seljačke misli da 11. lipnja dočekaju izlazak sunca u četiri sata ujutro, kako bi se time simbolički odala počast Radićima, koji, kako je rečeno, zapravo predstavljaju »Božić hrvatske seljačke misli«. Proslavom rođendana braće Radića dočekom izlaska Sunca, prema zamisli Rudolfa Hercega, seljaci su trebali »izpitati i prosuditi svoj odnos prema prirodi, pravici, Bogu«. Akcija je trebala postati tradicionalna.¹⁶

Tu ideju, kao neprimjernu i uvredljivu za vjernike, ali i kao ponižavanje i povlačenje uzvišenog misterija rođenja Isusa Krista u red profanih stvari, te uspoređivanje ljudskog s božanskim, oštro su napali zagrebački listovi *Hrvatska straža* i *Katolički list* te sarajevski

¹³ *Viestnik Seljačke Sloge*, »Matija Gubec, dr Maček i nadbiskup Stepinac«, *Seljački svijet*, Zagreb, 1935., 12.

¹⁴ »Rudolf Herceg opet napada na biskupa-koadjutora«, *Hrvatska straža*, Zagreb, 8. 1. 1936.

¹⁵ »Duhovno i svjetovno«, *Hrvatska straža*, Zagreb, 9. 1. 1936.

¹⁶ *Seljačka sloga*, Zagreb, 1936., 7.

¹⁷ »Seljačka sloga nosilac hrvatske narodne kulture«, *Seljačka sloga*, Zagreb, 1937., navedeno prema primjerku iz AHazu, RO B. Magovac, III.

Katolički tjednik.¹⁸ *Hrvatska straža* suprotstavila se pozivu Seljačke sloge da se slavi u prirodi, tumačeći da se Bog slavi u crkvi, a da je Sunce ipak samo Božji proizvod. Isto tako držala je neprimjernim proslavu rođendana braće Radića nazivati »Seljački Božić«, jer taj naziv dolazi od Boga, pa ga je nezgodno rabiti u druge svrhe i vrijeđati vjerske osjećaje. Članak završava s uzvikom »Bogu božje, a narodu narodno!«.¹⁹

Jedan od uvodnika Magovac je posvetio raspravama o Konkordatu, međudržavnom sporazumu između Vatikana i Kraljevine Jugoslavije, kojim se nastojalo regulirati položaj Katoličke Crkve u Jugoslaviji. Arhijerejski sinod Srpske pravoslavne Crkve, ali i mnoge druge političke snage, izražavajući antikatoličko i antihrvatsko raspoloženje, žestoko su se suprotstavili tom ugovoru, što je kulminiralo crkvenim kaznama protiv onih zastupnika koji su glasovali za Konkordat te uličnim prosvjedima u Beogradu u ljeto 1937. Iako je Narodna skupština izglasala Konkordat, predsjednik vlade Milan Stojadinović, suočen s neočekivanim otporom, prekinuo je zakonsku proceduru pa ga Senatu nije ni predložio na ratifikaciju. I mnogi u Hrvatskoj odbacili su Konkordat ili pokazivali nezainteresiranost s obzirom na to da nisu mogli sudjelovati u njegovu donošenju. Tako ga je i Magovac odlučno odbacio, smatrajući da je nepotreban hrvatskom narodu. Optužio je »popove« i »pokvarenu gospodsku politiku«, kako je nazivao crkvene velikodostojnike i djelovanje vladajućih krugova, za borbu za povlastice. Na kraju je jasno istaknuo zahtjev za slobodom za Hrvate na osnovi »čovječanske pravice i republikanske slobode«.²⁰

U *Seljačkom svijetu* Božidar Magovac otvorio je prostor političkim osvrtima s kritikama najviših crkvenih autoriteta. Tako je objavio prilog »Tri dobra« Andrije Kovačevića, književnika i prevoditelja s mađarskog jezika, koji se okomio na teze zagrebačkog nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca, izrečene katoličkim sveučilištarcima, da je najveće dobro hrvatskog naroda katolička vjera, a tek onda narodni opstanak i sloboda. Člankopisac se pita što će na to reći Hrvati-muslimani i upućuje čitatelja na nelogičnost izjave, jer da je drugo dobro, zapravo, preduvjet prvoga. Na kraju je uputio Stepinca, kako je naglasio, doktora teologije i filozofije, na staru latinsku izreku – »primum vivere, deinde philosophari«.²¹

Opet se oglasila *Hrvatska straža* člankom »Ideje 'Seljačkog svijeta' o prosvjeti i sreći«. Članak je, što proizlazi iz samog teksta, napisala žena pod inicijalima H. S. Autorica je iskoristila povod da se opširnije pozabavi pisanjem *Seljačkog svijeta*. U osvrtu na napade na Stepinčevu izjavu brani tezu da svaka vrednota ima svoje mjesto, ali ipak da je od svih etičkih dobara religija na prvom mjestu, a da se nadbiskup zagrebački samo držao filozofskog i teološkog načela u hijerarhiji vrednota. U prilog svojoj tezi poziva se na Starčevića i Radićeva gesla »Bog i Hrvati«, »Vjera u Boga i seljačka sloga«, ali i na Mačekovu izreku – »Bog nam je otac, a zemljica mati«. Tekst završava zaključkom da *Seljačkom*

¹⁸ »Blasfemni zaključak Seljačke sloge«, *Katolički list*, Zagreb, 20. 2. 1936., 8. *Katolički list* zagrebački je tjednik, sa sjedištem na Kaptolu i pod uredništvom dr. Stjepana Bakšića. *Katolički tjednik*, kojemu je vlasnik i izdavač bila Akademija Regina Apostolorum, izlazio je u Sarajevu pod uredništvom Franje Kralika, a vlasnika i izdavača zastupao je dr. Čedomil Čekada.

¹⁹ »Razmišljanje na Tijelovo«, *Hrvatska straža*, Zagreb, 11. 6. 1936.

²⁰ »Ne trebamo konkordata – samo slobodu Hrvata«, *Seljački svijet*, Zagreb, 1937., 7.

²¹ »Tri dobra«, *Seljački svijet*, Zagreb, 1938., 4–5.

svijetu ne bi trebalo posvetiti toliko pozornosti kad njegov urednik ne bi nastupao pred hrvatskim seljaštvom kao pravi sljedbenik i tumač hrvatskoga seljačkog pokreta i nauke braće Radića.²²

Nije prošlo mnogo vremena kad je Magovac ponovno objavio članak u kojem se polemizira s »klerikalizmom« i »klerikalcima«. To je bio članak seljaka Slavka Vurića »Od Gubca do danas«. U njemu se Vurić svom oštrinom okomio protiv »frankovačke« i »klerikalne gospode«, koja su se, prema njegovu mišljenju, uvukla u seljački pokret da bi pokazivali »prave radićevce« i optuživali ih Mačeku kao komuniste. Ne spominjući ih poimenice, Vurić ih naziva slugama Berlina i Rima, te ukazuje na njihovo otvoreno propovijedanje fašizma. U istom kontekstu napao je i *Hrvatsku stražu* optužujući je da dijeli nacionalnu problematiku od socijalne i da pod maskom opće hrvatske sloge želi »pomutiti« i »raztepti« seljačku slogu i napraviti iz seljačkih organizacija kotače za kola svojih »kapitalističko-popovskih poslodavaca«.²³

To je bio ujedno zadnji članak u kojem je došlo do napada ili polemike oko nekih pitanja koja su se ticala vjere ili, pak, hijerarhije Katoličke Crkve. Magovac je, vjerojatno u dogovoru s vodstvom HSS-a 29. listopada 1939., nakon izlaska peterobroja svoga glasila, prekinuo izdavanje *Seljačkog svijeta*, i pod uredništvom dr. Juraja Krnjevića preuzeo suuređivanje *Seljačkog doma*, glavnoga glasila hrvatske seljačke politike.²⁴

Prestankom izdavanja *Seljačkog svijeta*, nakon deset godina samostalnog puta vratio se tamo gdje je bio sve do prvih godina diktature. Ponovno je zauzeo mjesto blisko samom vrhu stranke. Završilo je jedno od važnih razdoblja njegova života – razdoblje sukoba s vodstvom HSS-a i samim predsjednikom dr. Vladkom Mačekom, s kojim je dulje neizravno polemizirao, zamjerajući mu da se okružio karijeristima. Ponovno približavanje Božidara Magovca i dr. Vladka Mačeka bilo je, vjerojatno, povezano s rezultatima pregovora sa srbijanskim vladajućim krugovima i zaključivanjem Sporazuma Cvetković-Maček u kolovozu 1939., a zapravo izraz težnji HSS-a da što jačom koncentracijom svojih najsposobnijih kadrova učvrsti tek uspostavljenu Banovinu Hrvatsku. Gašenjem *Seljačkog svijeta* i suradnjom u *Seljačkom domu* uglavnom se usmjerio prema vanjskopoličkoj problematici. Time su prestali i sukobi između njega i katoličkih glasila, a najviše *Hrvatske straže*.

Religiozna i crkvena tematika u *Seljačkom svijetu* bile su na marginama Magovčeva interesa. Štoviše, kao urednik i kao autor nije ulazio u izravnu polemiku ili odgovarao na napade novina naglašene katoličke orijentacije. Međutim, pisanjem o najrazličitijim temama pokatkad je dotaknuo crkvena i vjerska pitanja zbog kojih nije mogao izbjeći njihove polemične odgovore. Pogotovo je tome bio razlog što Magovac u svojim člancima ili člancima svojih suradnika nije uvijek vagao težinu riječi, niti se previše opterećivao njihovim posljedicama.

²² Ovaj i prethodni citat u: »Ideje 'Seljačkog svijeta' o prosvjeti i sreći – Mudrolije G. A. Kovačevića o kulturi – napadaji na 'Gospodarsku slogu, dra Mačeka, preuzv. Stepinca i Rudolfa Hercega', *Hrvatska straža*, Zagreb, 25. 5. 1938.

²³ »Od Gubca do danas«, *Seljački svijet*, Zagreb, 1938., 11.

²⁴ »Ovim brojem«, *Seljački svijet*, Zagreb, 1939., 5–9.

Summary

BOŽIDAR MAGOVAC, 'SELJAČKI SVIJET' (1933-1939) AND THE CATHOLIC THEMES

In this article author describes polemics between editorial board of 'Seljački svijet' (run by Božidar Magovac, who was supporter of HSS – Croatian Peasantry Party) and some newspapers that had Catholic orientation (especially 'Hrvatska straža'). These polemics did not have much influence on the public, because they were about some spheres of religious life, but they clearly reflect political life in Croatia in the 1930s.